

צעירים במצבי סיכון בתקופת הקורונה בישראל: השוואה בין בוגרי פנימיות לצעירים שגדלו

בקהילה

הדס לוטן, ד"ר תהילה רפאלי וד"ר טליה מיטל טיירי-שוורץ

תקציר

הדוח העריך את ההשפעות שהיו לגל הראשון של משבר הקורונה (COVID-19) על צעירים במצבי סיכון ככלל ובאופן ממוקד בקרב בוגרי פנימיות בישראל. המחקר כלל איסוף נתונים מ-525 צעירים, מתוכם למעלה מ-60% בוגרי פנימיות, בתקופה שבין סוף מרץ לתחילת מאי, במטרה ללמוד כיצד בוגרי פנימיות וצעירים במצבי סיכון התמודדו עם משבר הקורונה מבחינת תעסוקה, הכנסה, תמיכה חברתית, רווחה נפשית וצרכים חיוניים נוספים. ממצאי הדוח מראים כי במהלך הגל הראשון של מגפת הקורונה בישראל, שיעור גבוה של צעירים במצבי סיכון לא יכלו לעמוד בתשלומי השכירות, לקנות מזון, או להרשות לעצמם לקנות מוצרי היגיינה בסיסיים, כאשר בוגרי פנימיות דיווחו על מצוקה משמעותית יותר בתחומים אלו באופן מובהק. רבים מתוכם לא היו זכאים לקצבת דמי אבטלה וקרוב למחצית מהמשתתפים דיווחו שהם מתמודדים עם חובות שנוצרו בעת המגיפה. במונחים של בריאות נפשית, רבע מן המשתתפים דיווחו שסבלו מחרדה חמורה, דיכאון וכי היו מעוניינים לקבל סיוע רגשי. מעטים דיווחו כי המשפחות שלהם בעלות יכולת לתמוך בהם כשהיו צריכים, במהלך המשבר. בוגרי פנימיות קיבלו יותר סיוע כספי וחומרי מעמותות ומשרותי הרווחה במהלך המשבר לעומת צעירים אחרים במצבי סיכון, עם זאת מדובר בפחות משליש מהמשתתפים. כמו כן, בוגרי פנימיות העריכו בשכיחות נמוכה יותר כי יוכלו לקבל סיוע ממשפחתם בהשוואה לשאר הצעירים במצבי סיכון.

תודה רבה לעמותת "ילדים בסיכוי" שסייעה בהפצת השאלון וקידום מדיניות בנושא.

צעירים במצבי סיכון בתקופת הקורונה בישראל: השוואה בין בוגרי פנימיות לצעירים שגדלו בקהילה

משבר הקורונה העמיד את העולם כולו בפני אתגר גדול, שיבש את שיגרת החיים של רבים, הביא לעלייה בבעיות כלכליות-פסיכו-חברתיות בקרב לקוחות שירותי הרווחה, והוביל לתקופה מתמשכת של חרדה הן עבור לקוחות הרווחה, והן עבור נותני השירותים (Walter-McCabe, 2020). למרות התגובה המהירה של שירותי הרווחה והחירום, עולם התעסוקה התערער ואתגרים חברתיים רבים נוצרו. אחוזי האבטלה צמחו באופן מהיר, כאשר מועסקים רבים הוצאו לחופשה ללא תשלום (חל"ת), או לחילופין פוטרו באופן מיידי עם פרוץ המגיפה. סקר שנערך בקרב 2000 ישראלים בוגרים, הראה כי צעירים בגילאים 18-24 בזמן המשבר היו אלה שנפגעו בצורה הקשה ביותר, כאשר 41% מתוכם הוצאו לחל"ת, ו-10% פוטרו מיידית (Yaish & Kristal, 2020). רבים מן הצעירים אינם זכאים לקצבת דמי אבטלה כיוון שלא הייתה להם תקופת האכשרה הדרושה (6 חודשי תעסוקה ב-18 החודשים שקדמו לאבטלה). ניתן לשער כי במהלך הגל הראשון למגפת הקורונה, בוגרי פנימיות וצעירים נוספים במצבי סיכון אשר גדלו בקהילה, חוו מצוקה כלכלית קיצונית. מצוקה זו, נובעת בין השאר מכך שלא יכלו לקבל תמיכה וסיוע כלשהו ממשפחתם. צעירים במצבי סיכון אלו היו צריכים להתמודד עם היעדר תעסוקה, ובו זמנית עם עלויות המחייה. ניתן להניח כי השילוב של מצוקה זו עם הקשיים הרגשיים שמעוררת תקופת הקורונה עלול להוביל להשפעה הרסנית וארוכת שנים על בריאותה ורווחתה הנפשית של קבוצה זו. המחקר הנוכחי שם לעצמו למטרה לבחון כיצד בוגרי פנימיות וצעירים במצבי סיכון התמודדו עם הסגר בעת הקורונה, בהיבטים של תעסוקה, הכנסה, יכולת להשיג צרכים בסיסיים, תמיכה חברתית ורווחה נפשית. הנתונים נאספו בגל הראשון של מגיפת הקורונה, כלומר בין סוף מרץ לתחילת מאי, באמצעות שאלון מקוון בשיטת 'כדור שלג'. במחקר השתתפו 525 צעירים, שרובם התגוררו באופן עצמאי או בדירות המיועדות לבוגרי פנימיות וחלקם קיבלו סיוע במהלך השנה שקדמה לקורונה הן מעמותות, והן מלשכות הרווחה.

בקרב הצעירים המשתתפים, 62.4% היו בוגרי פנימיות. למעלה ממחצית (53%) מהצעירים היו בגילאי 21-25, כרבע (26%) בגילאי 18-21, והאחרים (21%) בגילאי 25-30. בדוח שלהלן, התייחסנו להבדלים המשמעותיים בין שתי קבוצות עיקריות: בוגרי פנימיות, וצעירים במצבי סיכון שלא גדלו בפנימיות. כאשר לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין שתי הקבוצות, ממצאי המחקר התייחסו לכלל המשתתפים.

בזמן התפרצות מגפת הקורונה, המשתתפים דווחו כי הם גרים בסידורי מגורים שונים, כאשר למעלה משליש (39%) מתגוררים בדירת שותפים. לא ידוע לנו כמה מתוכם גרו בתוכניות דיור לבוגרי פנימיות. 29.1% מהמשתתפים דווחו כי הם מתגוררים לבד, 15.6% עם בן או בת זוג, ופחות מ-5% מתגוררים עם ההורים. בנוסף, 11.3% דווחו כי הם מתגוררים בסידורי מגורים אחרים, כולל מגורים עם אחים ואחיות, קרובים אחרים או חברים.

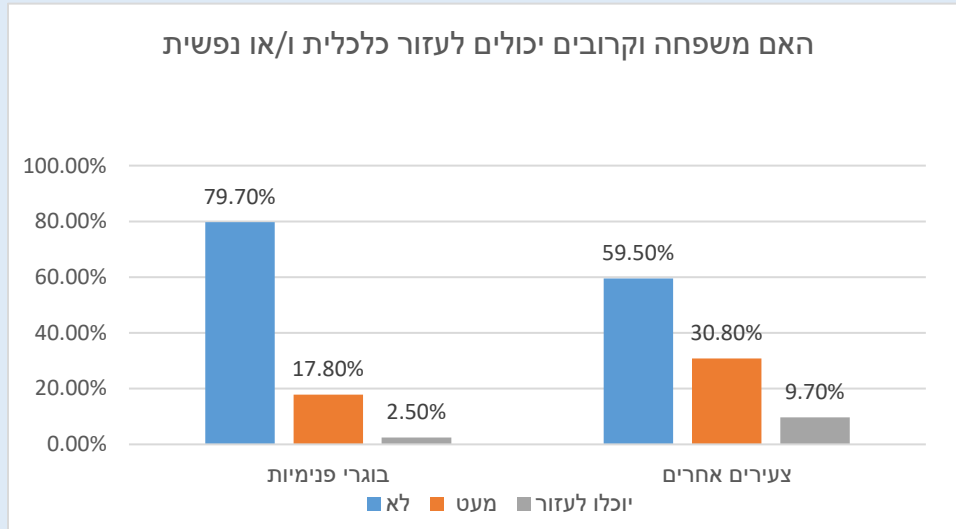
התמודדות עם היעדר תעסוקה, חובות ופגיעה בצרכים בסיסיים

במהלך הגל הראשון של הקורונה, 40.8% מהצעירים הוצאו לחל"ת על ידי המעסיק שלהם, כאשר 45.3% מתוכם לא היו זכאים לקבל דמי אבטלה. הסיבה המרכזית לכך היתה היעדר מינימום החודשים הנדרש לזכאות. בקרב המועסקים, 75% אחוז דיווחו כי הם חוששים לאבד את מקום עבודתם בשל הקורונה. קרוב למחצית מהמשתתפים (47.7%) דווחו על כך שיש להם חובות, כאשר ברוב המקרים (70.2%) מדובר בחוב לבנק. סכום החובות נע בין 1000 ש"ח ל-100,000 ש"ח. הרוב הגדול (82%) של הצעירים דיווח כי הם עלולים להיות במצב בו אין להם מספיק כסף לשלם שכירות, ולמעלה מרבע (27%) לא יכלו לקנות לעצמם מוצרי היגיינה. נמצאו הבדלים משמעותיים בין בוגרי פנימיות לצעירים שגדלו בקהילה, בהתייחס ליכולת לממן צרכים בסיסיים והצורך בעזרה: 85.5% מבוגרי הפנימיות, למול 77.6% משאר הצעירים דיווחו כי אין ביכולתם לשלם שכר דירה ($\chi^2(1)=5.41, p<.05$). כמו כן, 53% מבוגרי פנימיות דיווחו על צורך בסיוע במזון, בהשוואה ל-37.2% בקרב שאר הצעירים ($\chi^2(1)=9.81, p<.01$). בדומה לכך, 32% מבוגרי פנימיות דיווחו על צורך בסיוע ברכישת מוצרי היגיינה, בהשוואה ל-19.4% משאר הצעירים ($\chi^2(1)=12.06, p=.001$). לצד זאת, רק 23.2% מן המשתתפים היו בעלי חסכונות, אשר ערכם נע בין 1000 ש"ח ל-15,000 ש"ח.

גורמי סיוע וצורך בעזרה

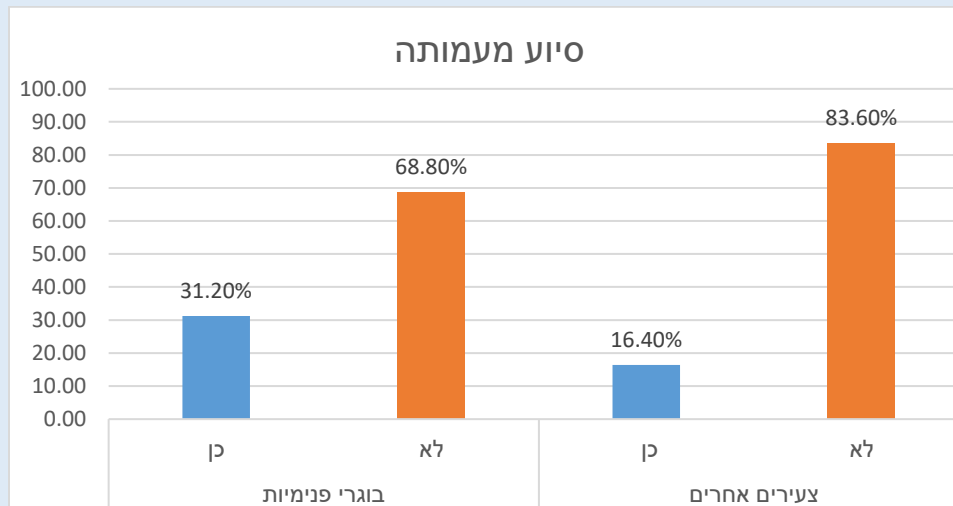
הצעירים נשאלו באשר ליכולת של בני משפחה לסייע להם כלכלית ו/או נפשית. בקרב בוגרי הפנימיות 80% הצעירים אמרו שלא יוכלו לקבל סיוע ממשפחתם, פחות מחמישית, 17.9%, אמרו שיוכלו לקבל מעט סיוע, ורק 2.5% דיווחו שבני המשפחה יוכלו לסייע להם בזמן משבר הקורונה. ממצא זה שונה במובהק ($\chi^2(2)=26.95, p<.001$) בהשוואה ליתר הצעירים במצבי הסיכון, כאשר 59% דיווחו כי לא יוכלו לקבל סיוע מבני משפחתם, 30.8% דיווחו שיוכלו לקבל סיוע מוגבל ממשפחתם, וכעשירית 9.7% דיווחו כי יוכלו לקבל עזרה ($\chi^2(2)=26.95, p<.001$).

איור 1: תמיכה פוטנציאלית מבני משפחה וקרובים אחרים, כלכלית ורגשית

31% מבוגרי הפנימיות ו-16.4% מיתר הצעירים במצבי סיכון (שגדלו בקהילה), קיבלו סיוע כספי או חומרי מעמותה ללא מטרת רווח, או משירותי הרווחה בעירם בתקופת הקורונה ($\chi^2(1)=13.85$), $p < .001$.

איור 2: אחוז המשתתפים אשר קיבלו תמיכה חומרית במהלך התפרצות הקורונה

רווחה נפשית

בהיבט של רווחה נפשית, 67% מהמשתתפים דיווחו כי חשו מצוקה נפשית ורגשית בעקבות משבר הקורונה, ו-25% דיווחו כי סבלו מחרדות חמורות, דיכאון וחיפשו אחר עזרה נפשית דחופה. 27.2% דיווחו כי הם מעוניינים לקבל טיפול פסיכולוגי מרחוק.

התמודדות עם הלמידה בתקופת הקורונה בקרב הסטודנטים

בקרב בוגרי הפנימיות למעלה מרבע, 29%, הינם סטודנטים בהשוואה ל-40.9% בקרב שאר הצעירים במצבי סיכון שגדלו בקהילה ($\chi^2(1)=7.81, p<.01$). בקרב קבוצת הסטודנטים ($n=127$), 25.6% דווחו כי אין להם מחשב בו הם יכולים ללמוד מרחוק, ו-34% צריכים סיוע בלמידה אונליין.

המלצות למדיניות ולפרקטיקה

השלכות המשבר ואובדן תעסוקה והכנסה בפרט עבור צעירים במצבי סיכון, עלולים להוביל לפגיעה קשה בעתידם ולהוביל להידרדרות במצבם הפיזי והנפשי. מחקרים מראים שמשבר הקורונה פוגע בצורה הקשר ביותר בחייהם של האוכלוסיות הפגיעות ביותר מבחינה סוציו-אקונומית (Bol, 2020; Bernardi, 2020; Recchi et al., 2020) וכן בקבוצת הצעירים (Yaish & Kristal, 2020). גופי הרווחה ועמותות אשר עובדים עם צעירים במצבי סיכון, הגיבו במהירות להשפעות המשבר הנוכחי על צעירים במצבי סיכון ובהם בוגרי פנימיות. ממצאי הדוח הנוכחי, הוצגו בפני משרד הרווחה והשירותים החברתיים במאי 2020 והובילו לשקול חלופות מדיניות, כולל מאמצים ממשלתיים משותפים לחוקק מענק שכר זירה מיוחד והטבות אחרות שנועדו לתמוך בצעירים במצבי סיכון, בהתמודדות עם התוצאות בטווח הקצר והארוך של מגפת הקורונה. עם זאת, ניכר כי נדרשת מדיניות ממשלתית רחבה על מנת לענות על הצרכים הרבים של הצעירים בתקופה זו בסיוע כלכלי ורגשי.

ביבליוגרפיה

- Bol, T. (2020). *Inequality in homeschooling during the Corona crisis in the Netherlands. First results from the LISS Panel*. <https://doi.org/10.31235/osf.io/hf32q>
- Bernardi, F. (2020). *Pandemics...the great leveler? EUIdeas, Evidence-driven contributions on social, political, legal, and economic issues*. <https://euiideas.eui.eu/2020/04/28/pandemics-the-great-leveler/>
- Walter-McCabe, H. A. (2020) Coronavirus pandemic calls for an immediate social work response. *Social Work in Public Health, 35*(3), 69-72, DOI: 10.1080/19371918.2020.1751533
- Kristal, T., & Yaish, M. (2020). Does the coronavirus pandemic level gender Inequality curve? (It doesn't). *Research in Social Stratification and Mobility* 100520.
- Recchi, E., Ferragina, E., Helmeid, E., Pauly, S., Safi, M., Sauger, N., & Schradie. J. (2020). The "Eye of the Hurricane" Paradox: An Unexpected and Unequal Rise of Well-Being during the Covid-19 Lockdown in France. *Research in Social Stratification and Mobility*, 100508.